

RAYLI SİSTEMLERDE YERLİ VE MİLLİ ÜRETİMDE TARİH YAZILIYOR

Dr. İlhami Pektaş

Türkiye’de şehir içi ve şehirlerarası toplu taşımacılık alanında raylı sistem toplu taşıma sistemlerine büyük ihtiyaç var. Özellikle nüfusu 1 milyon ve üzerinde olan şehirlerimizde önümüzdeki yıllarda binlerce kilometre raylı ulaşım ağına ve yüzlerce raylı ulaşım araçlarına ihtiyaç bulunuyor. 2023 yılına kadar 25.000 km demiryolu ve 1.200 km şehir içi raylı sistem olmak üzere toplamda 26.200 km raylı sistem altyapısı yapılacak ve mevcut 4400 adet YHT, EMU ve DMU Lokomotif, Tramvay, Metro ve LRT raylı ulaşım araçlarının yanı sıra aynı araçlardan yaklaşık 10.000 adet daha yeni raylı ulaşım araçları alınacak. Raylı sistemlerde ihtiyaç duyulan raylı sistem alımları alt yapısı ile yaklaşık 100 milyar USD.

Kalkınmanın anahtarı yerli ve milli marka üretimdir. Kamu, her yıl yaptığı yaklaşık 140 milyar TL alım ile milli sanayimizi geliştirecek önemli bir kaldıraç görevini üstleniyor. “Türk sanayicisi tüm bu alımları rahatlıkla üretebilecek ve dışa bağımlılığımıza son verebilecek güçtedir.

2012 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından ihalesi yapılan ve CRRC-MNG Çin ortaklığının kazandığı 324 adet metro aracı alım şartnamesinde ARUS ve üyelerinin büyük gayretleri ile şartnameye ilave edilen % 51 yerli katkı şartı ülkemizde büyük yankı uyandırmış ve Türk sanayisi için bir milat olmuştu. O tarihten buyana yapılan tüm kamu ihalelerinde giderek artan yerli katkı şartı bugün itibarıyla % 60 seviyesini aşmış bulunmaktadır. 2012 yılından sonra ülkemizde yapılan ihalelerde sadece yerli katkı değil aynı zamanda milli markalarımızın da üretilmesi ile şehirlerimizde milli markalarımız hizmet vermeye başlamıştır.

Bunun en güzel örnekleri Durmazlar firmamız tarafından Bursa Büyükşehir Belediyesi için üretilen 18 adet **İpekböceği** tramvayı ile 60 adet **Green City LRT** hafif raylı ulaşım araçları, yine Durmazlar firmamız tarafından Kocaeli Büyükşehir Belediyesi için üretilen 12 adet ve Samsun Büyükşehir Belediyesi için üretilen 8 adet **Panorama** milli marka tramvay, Bozankaya firmamız tarafından Kayseri Büyükşehir Belediyesi için üretilen 30 adet **Talas** milli marka tramvay, İstanbul ulaşım tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi için üretilen 18 adet **İstanbul** milli

marka tramvaylardır. Bugün bu araçlarımız Bursa, Kayseri ve İstanbul şehirlerimizde hizmet vermektedir.

2012 yılından buyana ülkemizde üretilen 146 adet yerli ve milli marka raylı ulaşım araçlarımızın üretiminde yerli katkı seviyesi % 60 oranını aşmış ve Bozankaya firmamız ile Bangkok/Tayland için üretilmeye başlanan 88 adet metro aracı ile ihracat yolu da açılmış bulunmaktadır.

TCDD tarafından ihaleye çıkılan 250 km/h hıza sahip Yüksek Hızlı Trenlerde ilk aşamada 20 YHT seti için % 10, ikinci aşamada 60 YHT seti % 53 yerli katkı şartı, üçüncü aşamada özgün bir tasarıma sahip olacak 16 milli marka YHT seti ise % 74 yerlilik oranıyla üretilecektir. Bu projeye Türkiye, herhangi bir kısıtlama olmaksızın tüm lisans haklarına ve yurt dışına satış imkanı olan yeni nesil YHT teknolojisine sahip olacaktır.

TCDD'nin talebi ve desteği, TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi ve İTÜ işbirliğiyle TCDD'nin bağlı ortaklığı TÜLOMSAŞ tarafından ana hat E-1000 Milli Elektrikli Manevra Lokomotifi üretildikten sonra E-5000 Tip Milli Elektrikli Lokomotif Geliştirilmesi Projesine başlanmıştır. 4 yıl sürmesi planlanan proje sonucunda üretilecek E-5000 tip milli elektrikli lokomotifi, Türkiye'de tasarlanmış ve üretilmiş en güçlü demiryolu aracı olarak TÜLOMSAŞ tesislerinde üretilecektir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yapacağı 1100 adet metro aracı ihalesinde de % 80 yerlilik şartı getirilmesi planlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler neticesinde, 07.11.2017 tarihinde yayınlanan 2017/22 sayılı ve Yerli Ürün Kullanılması konulu, Başbakanlık tarafından yayımlanan raylı araç sistemlerinde en az % 51 yerli ürün kullanılmasına yönelik genelge ile ülkemizde bir ilk olarak yerli ve milli üretimin önü açılmıştır. Raylı ulaşım sistemlerinin yerli olarak üretimine belediyeler dahil hukuki düzenleme getiren bu Genelge ile artık Demiryolu sektörü açısından yeni bir dönem başlamıştır. Genelgeden sonra ilk uygulama Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 22 Kasım'da açtığı tramvay alım ihalesinde yapılmıştır. Bu genelge sadece raylı sistemler sektöründe değil, ülkemizde diğer tüm sanayi sektör ürünlerinde örnek olacak ve diğer sektörlerin de önünü açacaktır.

Bu genelgenin tam olarak başarıya ulaşması için yapılacak tüm ihalelerde sadece cer motoru ve kontrol sistemleri gibi kritik önemli parçaların yerli katkı oranının artırılması ile yetinmeyip, aynı zamanda ihale şartnamesinde nihai ürününün milli marka olarak hedeflenmesi ve genelgenin kanunlaşması da gerekmektedir. Bu kanuna dayanarak; ihalenin, özellikle kritik bileşenler dahil en az % 51 yerli katkının yanı sıra öncelikle sermaye bakımından güçlü ve sermaye yapısı en az

% 51'i yerli ve milli olan bir ya da birkaç firmamızın oluşturduğu milli bir ortaklık yapısına verilmesi sağlanmalıdır. Bu milli firma yada milli ortaklık yapısı gerek duyarsa teknoloji transferini sağlamak için en fazla % 49'a kadar sermayedar olabilecek yabancı bir firmayı kendisine ortak seçebilir ve bir konsorsiyum oluşturabilir. İhaleyi alan yerli ve milli firma veya sermaye yapısı en az % 51 milli olarak oluşturulan konsorsiyum, üretilecek ürünün tüm IP (lisans, patent, know-how, vb.) haklarına sahip olmalıdır.

Ancak bu şekilde bir düzenlemeyle milli sanayimizin önü açılacak, yan sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesi sağlanacak, ihracat artacak, dış ticaret açığının kapanmasında ve işsizliğin önlenmesinde büyük ilerleme kaydedilecektir.